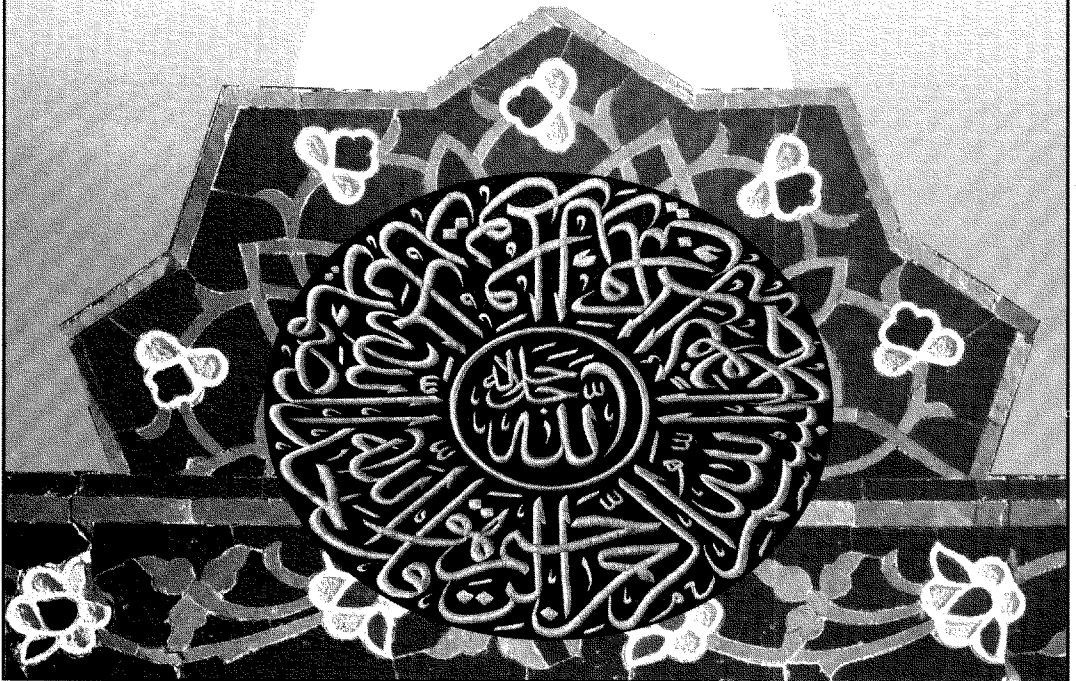
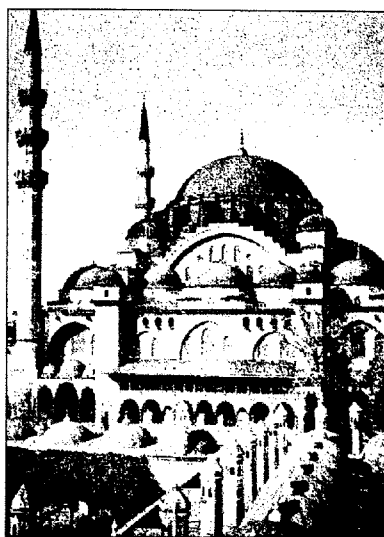

از نگاه دیگر

حج‌گزاری در کشور ترکیه

دفتر پژوهش‌های کاربردی

مدیریت کلان

اداره حج در کشور ترکیه توسط دولت و بخش خصوصی و به صورت مشترک اداره می‌شود. اداره سازمان امور دیانت ترکیه مسؤلیت انجام تحقیقات و پژوهش‌های حج را بر عهده دارد و دستورات عملی و شیوه‌نامه‌های اجرایی حج توسط «شورای حج و عمره» تدوین می‌شود.

علی‌رغم اشتراک دولت و بخش خصوصی در اجرای امور حج، نظارت و کنترل و هدایت امور اجرایی حج توسط مسؤولان منتخب از سوی سازمان امور دیانت و وزارت گردشگری اعمال می‌شود. مذاکرات رسمی با دولت

عربستان سعودی، انعقاد قراردادها و پروتکل‌ها توسط مسؤولان دولتی انجام می‌پذیرد. بخشی از سازمان‌دهی عملیات حج توسط امور دیانت وابسته به نخست‌وزیری و بخشی نیز توسط واحدهای خصوصی انجام می‌شود. زائران در انتخاب بخش دولتی و یا خصوصی آزادند و قواعد و مقررات مربوط به سازماندهی امور حج توسط شورای حج و عمره تعیین می‌گردد. برنامه سفر حج بر اساس قواعد و مقررات سازمان امور دیانت و بخش خصوصی انجام می‌شود و دولت هر دو بخش را تحت کنترل خود دارد و حتی بخش خصوصی هم با نظارت دولت وظایف خود را به انجام

ندارد ولی آن دسته از متقاضیانی که دارای بیماری حادّ باشند و یا در بستر مرگ بیفتند، به شرط تأیید کمیسیون ویژه و به استناد گزارش پزشکی می‌توانند سهمیه حجّ تمتّع خود را به یکی از بستگان درجه اول خود منتقل نمایند.

در کشور ترکیه هیچ سهمیه‌ای از حجّ تمتّع، به ادارات و سازمان‌های دولتی و غیردولتی و یا اشخاص حقیقی و حقوقی و یا تشویق‌ها تعلق نمی‌گیرد و اعزام‌ها فقط از طریق ثبت نام عمومی است.

بخش خصوصی چنانچه متولی امور اجرایی حجّ شود، هیچ یارانه‌ای از دولت دریافت نمی‌کند و کلیه درآمدهای او از طریق زائران اعزامی تأمین می‌گردد.

همه ساله هزینه حج در قبل از سفر و حین ثبت نام قطعی و از زائر همان سال دریافت و هزینه‌ها نیز متفاوت است؛ مثلاً در سال ۲۰۰۱ میلادی هزینه حجّ بر اساس شرایط رقابتی موجود در ترکیه تعیین خواهد شد ولی هزینه‌هایی مانند هزینه مأموران دینی، بهداشتی، خدماتی و مبالغی که باید به عربستان پرداخت شود و یا به آن کشور منتقل گردد، از پیش تعیین می‌شود و دولت با احتساب آن هزینه‌ها، رأساً نسبت به پرداخت اقدام

می‌رساند. بخش خصوصی از نظر مالی و معرفی نحوه خدماتی که ارائه می‌دهد برخورداریهایی دارد که این برخورداریه‌ها را مردم تأمین می‌کنند.

سهمیه حجّاج ترکیه بر اساس قاعده همه کشورهای اسلامی است و هر سال یک‌هزارم جمعیت ترکیه راهی عربستان می‌شوند. تقاضا با سهمیه اختصاص یافته برابر نیست و معمولاً تعداد متقاضیان بیش از سهم شناخته شده برای ترکیه است. با توجه به این نکته که تقاضا همواره بیشتر از سهمیه است، میان متقاضیان، قرعه‌کشی به عمل می‌آید.

فراخوان زائران برای ثبت نام در حجّ تمتّع، از طریق روزنامه، رادیو، تلویزیون، مساجد، وعاظ و خطبا است و ثبت نام عمومی را دولت انجام می‌دهد. برای اعزام زائر ترک، مسؤولان شرایطی را وضع کرده‌اند. در ترکیه هر فرد فقط یکبار می‌تواند برای حجّ تمتّع ثبت نام کند و از این حیث محدودیت وجود دارد. ثبت نام زائران به صورت غیر متمرکز و معمولاً توسط مفتی‌ها و فرمانداری‌ها صورت می‌گیرد. زائر ترک پس از ثبت نام نمی‌تواند سهمیه خود را به دیگری واگذار کند و امکان انتقال سهمیه وجود

سعودی، گذرنامه عادی بین‌المللی دریافت می‌کند. این گذرنامه مخصوص سفر حج نیست و برای سفرهای خارجی دیگر نیز مورد استفاده است. زائر، خود به شهربانی محلّ مراجعه و گذرنامه را دریافت می‌کند و هزینه آن را شخصاً می‌پردازد. زمان مراجعه زائر برای دریافت گذرنامه پنج ماه مانده به عید قربان است.

صدور گذرنامه در کشور ترکیه، به صورت غیر متمرکز در استان‌ها و توسط فرمانداری‌ها انجام می‌شود و تمامی مسؤلیت آن به عهده خود زائر است. معمولاً مجری حج (سازمان امور دیانت و بخش خصوصی) بعد از ماه مبارک رمضان گذرنامه‌ها را به سفارت عربستان تسلیم و یک تا یک و نیم ماه مانده به عید قربان تحویل می‌گیرد.

انتقال به عربستان (هوایی - زمینی - دریایی)

زائران ترک از طریق هوا به کشور عربستان منتقل می‌شوند. یک زائر باید برای رفت و برگشت خود به عربستان ۱۸۰۰ تا ۱۹۰۰ دلار بپردازد که این مبلغ همه ساله با تغییراتی مواجه است. دولت

می‌کند. زائر، هزینه حج خود را بر اساس قیمت اعلام شده از سوی دولت، به بانک‌ها پرداخت می‌نماید. همانطور که پیشتر آمد، ممکن است مبالغ پرداختی توسط زائران یکسان نباشد بلکه میزان پرداختی بر اساس نوع هتل، طول سفر و... تعیین می‌شود.

زائر در طول سفر وظایفی مانند رفتار و حرکت در شأن دولت و ملت ترکیه، احترام به یکدیگر و اطاعت از تعالیم و هشدارهای مأموران حج دارد. ساماندهی امور اجرایی حج به عهده افراد مشخص و کسانی است که در امور حج دارای تجارب ارزنده‌ای هستند. شرکت‌ها و یا مسؤولان تورها، انجام امور اجرایی حج را بر عهده دارند. زائران ترک برخی ملزومات پزشکی (گوشی، فشارسنج و...) دارو و مواد غذایی را می‌توانند در سفر به همراه داشته باشند. آنان از حدود ۵ الی ۶ ماه مانده به عید قربان، به کاروان‌ها و یا تورهای زیارتی معرفی می‌شوند و طی این مدت آموزش‌های لازم را می‌بینند.

گذرنامه و ویزا

زائر ترک برای عزیمت به عربستان

عوارض خروج از کشور نمی‌پردازد. مأموران امنیتی و گمرکی، به هنگام خروج زائران، آنان را بازرسی می‌کنند. زائران در خارج کردن کالا تابع مقررات عمومی گمرک ترکیه هستند ولی معمولاً هیچ کالایی را برای فروش در عربستان سعودی با خود به همراه نمی‌برند و فقط در هنگام خروج، لباس‌های شخصی و برخی مواد غذایی را همراه دارند. آنان نسبت به ظرفیت هواپیما، حق آوردن کالا به وزن ۳۰ الی ۴۰ کیلوگرم را دارند و عموماً تسبیح، عرقچین، سجاده، آب زمزم و اسباب‌بازی را به عنوان سوغات به کشورشان وارد می‌کنند. برای کالاهای ممنوعه، مطابق قوانین گمرک عمل می‌شود و اجناسی که مشمول گمرک شوند، عوارض مربوط دریافت می‌گردد ولی از کالاهای مجاز هیچ مبلغی اخذ نمی‌شود و معمولاً وسایل زائران، همراه با خودشان به ترکیه منتقل می‌شود.

زائران در زمینه انتقال ارز با هیچ محدودیتی مواجه نیستند و نسبت به قدرت مالی و احتیاج خود، ارز لازم را به همراه می‌برند. دولت ترکیه به ارز همراه زائران یارانه‌ای نمی‌پردازد.

برای هزینه پرواز زائران، هیچ یارانه‌ای را در نظر نمی‌گیرد. سازمان امور دیانت و بخش خصوصی، مسؤولیت تهیه بلیط زائران را بر عهده دارند و هماهنگی امور مربوط به پرواز زائران نیز به عهده همین دو مرکز است. زائران کشور ترکیه معمولاً از ۱۵ فرودگاه مبدأ به قصد عربستان سعودی پرواز می‌کنند که این تعداد نسبت به تعداد متقاضیان استان‌ها بیشتر و کمتر می‌شود، هواپیماهای شرکت هواپیمایی ترکیه فقط به جدّه پرواز دارند. تعداد پروازهای ترکیه به عربستان، به نسبت منازلی که در مکه و مدینه اجاره شده و نسبت به طرح اسکان زائران تنظیم می‌شود. به طور متوسط روزانه ۱۲ پرواز از ترکیه به عربستان انجام و زائران این کشور را به جدّه منتقل می‌کند. زائران ترک، میان ۳۰ تا ۳۵ روز در عربستان اقامت دارند و پیش از عزیمت آنان، زمان برگشت نیز مشخص می‌شود. ترکیه در موسم حجّ به ناوگان هوایی خود متکی است و از سایر کشورها هواپیما اجاره نمی‌کند.

گمرک ارز و سوغات

زائر ترک هیچ مبلغی را بابت

فرودگاه جدّه، حمل و نقل داخل عربستان

برای هر زائر ترک، پس از ورود به عربستان، ۱۰۲۹ ریال سعودی پرداخت می‌شود. آنان بین سه الی چهار ساعت به منظور انجام امور گمرکی و گذرنامه در فرودگاه جدّه معطل می‌شوند. افرادی از سازمان امور دیانت ترکیه، اماکن استقرار، استراحت و پذیرایی از زائران با غذاهای سرد و بسته‌بندی شده را فراهم می‌کنند و بخش خصوصی ترکیه چنین خدماتی را ارائه نمی‌دهد. هزینه این پذیرایی از محلّ مبلغی که زائر برای سفر حج پرداخته تأمین می‌شود.

انتقال زائران ترک از جدّه به مکه و مدینه، توسط اتوبوس انجام می‌شود و هیچگونه پذیرایی در میان راه از آنان نمی‌شود. در مکه و مدینه، برای رفتن به حرمین شریفین از خودرو کرایه‌ای استفاده می‌کنند. به جز ایام عرفه و عید قربان، خودروهای اجاره‌ای در اختیارشان قرار می‌گیرد. این خودروها توسط افراد مسؤول در امور حج کرایه می‌شود و هزینه‌های آن از ۱۰۲۹ ریال سعودی که به هنگام ورود زائران به عربستان از او دریافت می‌شود تأمین گردد.

مسکن

دو ماه پیش از عزیمت زائران ترک به عربستان، اجاره مسکن توسط مأموران سازمان امور دیانت ترکیه و مسؤولان بخش خصوصی آغاز می‌شود. ۳۵ تا ۴۰ نفر، مأمور اجاره منازل در مکه و مدینه می‌شوند و به طور تقریبی ۸۰ تا ۸۵ روز در آنجا می‌مانند. هزینه اقامت، مأموریت و خوراک این افراد از محلّ حساب حج و عمره تأمین می‌شود. این مأموران مجبورند طبق دستور العمل موجود، منازل را اجاره کنند.

اجاره کنندگان منازل زائران ترک، معمولاً فرش، آب، میز و صندلی، یخچال و لوازم آشپزخانه را از ماجر دریافت می‌کنند. اجاره بهای منازل در حین سفر و به صورت قسطی از سوی مأموران ذیربط سازمان امور دیانت ترکیه پرداخت می‌شود. زائران زن و مرد ترک به‌طور جداگانه در منازل اسکان داده می‌شوند. از منازل اجاره شده، به صورت ۲۴ ساعته استفاده می‌شد. حجّاج ترک ۸ روز در مدینه و ۲۰ تا ۲۵ روز در مکه اقامت می‌کنند و مجموعه سفر آنان، ۳۰ تا ۳۵ روز به طول می‌انجامد.

تدارکات و تغذیه

از زائران ترک در حین پرواز با هواپیما، روزها و شب‌های اقامت در عرفات و منا، طبق برنامه از پیش تعیین شده پذیرایی به عمل می‌آید. در سایر اوقات از آن دسته از حجاجی که اقامت در هتل و یا اقامت کوتاه مدت را ترجیح داده‌اند، در سه نوبت پذیرایی به عمل می‌آید. گروه مخصوصی که پیش از سفر حج برنامه‌های غذایی زائران را تدوین کرده‌اند، مأموریت این پذیرایی را بر عهده دارند. برای زائرانی که در هتل اقامت دارند غذا در محل تهیه و در اختیار آنان قرار می‌گیرد. برخی از آنان مقدار کمی مواد غذایی با خود به عربستان انتقال می‌دهند و در طول سفر از آن استفاده می‌کنند. مأموران تدارکات و تهیه غذا نیز، برخی از اقلام غذایی را از ترکیه به عربستان می‌برند، لیکن قسمت عمده نیازمندی خود را از مقصد تهیه می‌کنند. غذای منا و عرفات زائران ترک، سرد و به صورت بسته‌بندی داده می‌شود. و هیچ برنامه معینی برای استفاده از میوه و چای ندارند و آب بهداشتی و مورد شرب آنان نیز توسط صاحبان منازل تأمین می‌شود. مسؤولان حج ترکیه به علت اینکه

هزینه‌های تغذیه افراد یکسان نیست، سرانه مشخصی را برای این منظور تعیین نکرده‌اند.

بهداشت و درمان

زائران کشور ترکیه قبل از عزیمت به عربستان، تحت هیچ معاینات پزشکی قرار نمی‌گیرند و خود آنان به سلامت خود توجه می‌کنند. قبل از سفر فقط نسبت به بیماری مننژیت واکسینه می‌شوند. اعزام زائران بیمار بر اساس گزارشی است که پزشک مربوط ارائه دهد. در طول سفر تمامی خدمات پزشکی مورد نیاز به زائران بیمار ارائه می‌شود و از همه امکانات درمانی دولت ترکیه و یا عربستان بهره می‌گیرند. مسؤولان اجرایی حج کشور ترکیه، با کسب اجازه از دولت عربستان داروهای مورد نیاز زائران را به همراه می‌برند. سازمان امور دیانت در موسم حج یک بناب بیمارستان در مکه، یک بناب بیمارستان در مدینه و مراکز بهداشتی کافی دایر می‌کند. همچنین چادرهای پزشکی در عرفات و منا برای ارائه هرگونه خدمات درمانی برپا می‌شود. تمامی مراکز درمانی مذکور در طول

دزدی و چگونگی مقابله با این مسائل، بخش مهمی از مسائل آموزش این سمینارها را تشکیل می‌دهد. دوره‌های آموزش زائران ترک یک تا دو ماه قبل از آغاز سفر حج انجام می‌شود.

معمولاً سمینارهای مذکور با هماهنگی مفتی‌های استان‌ها در شهرستان‌ها تشکیل و آموزش‌ها نیز توسط رؤسای قافله‌های حج که تجارب لازم را دارند اعمال می‌گردد. در حین سفر حج نیز به دستور اداره حج، رؤسای قافله‌ها و مأموران دینی هشدارها و تذکرات لازم در خصوص مسائل بهداشتی، امنیتی و غیره را به زائران می‌دهند. مسؤولان انتخاب شده از سوی سازمان امور دیانت ترکیه با حضور در منازل حجاج نیز توصیه لازم را نموده و اطلاعات مورد نیاز را در اختیار آنان قرار می‌دهند. علاوه بر همه این‌ها که گفته شد، در ایام نزدیک به حج، از امکانات رسانه‌ای کشور نیز بهره‌گرفته می‌شود و زائران از جزوات و کتب و فیلم‌های ویدئویی نیز استفاده می‌کنند. هزینه آموزش حجاج (سمینارهای آموزش - کتب - جزوات - فیلم ...) از حساب حج و عمره تأمین می‌گردد و دولت هیچ

موسم حج فعالیت دارند. به علت وجود امکانات درمانی کافی و بهره‌گیری از خدمات سعودی، دیگر نیازی به استفاده از زائران پزشک احساس نمی‌شود. زائران ترک قبل از تشریف به حج در همایش‌های ویژه نسبت به رعایت نظافت و بهداشت آموزش می‌بینند. سرانه‌ای که برای هزینه خدمات درمانی هر زائر ترک پیش‌بینی شده ۴۰ دلار می‌باشد.

بیمه

کشور ترکیه در زمینه استفاده زائران از خدمات بیمه درمانی، هیچ تدبیری نیندیشیده است.

آموزش

حجاج ترک پیش از اعزام به عربستان، در سمینارهای مختلفی حضور پیدا می‌کنند. در این سمینارها به‌طور عمده درباره مناسک حج برای آنان توضیحاتی داده می‌شود. آموزش مسائل اداری، روابط انسانی، برخورد با مشکلات احتمالی که حجاج در حین سفر با آن مواجه می‌شوند؛ نظیر مسائل بهداشتی، امنیتی، تغذیه و گم کردن پول و

سازماندهی امور دیانت انجام می‌شود؛ اعم از امور ورود و خروج در جده، نحوه انتقال حجّاج و...

- وضعیت منازل حجّاج اسکان داده شده در مکه و مدینه.

- نحوه خدماتی که در اماکن مقدّس داده می‌شود.

- نحوه ارائه خدمات حمل و نقل و بهداشت به حجّاج.

- رفتار پرسنلی.

- نحوه تغذیه حجّاج و خدمات مشابه.

- هزینه‌هایی که در ارتباط با سفر حجّ مصرف می‌شود.

- بررسی و تثبیت نواقص و ارائه پیشنهادها به موقع جهت رفع آنها.

- کنترل عملکرد مأموران و

مسئولان و بررسی و تهیه گزارش از

موارد سوء و کج‌روی‌های احتمالی

بازرسان و نمایندگان ویژه سازمان، در

عین حال نسبت به کنترل عملکرد

آژانس‌های مسافرتی در چهارچوب

حدود و اختیارات آنان و چگونگی ارائه

خدمات این آژانس‌ها به زائران، مسؤول

بوده و وظیفه دارند نتیجه بررسی‌های

خود را طی گزارشی به ریاست سازمان

کمک مالی در این زمینه ارائه نمی‌کند و خود زائران نیز به صورت مستقیم مبلغی نمی‌پردازند. پس از اینکه زائران ترک از سفر حج بازگشتند، در زمینه ادامه و تحکیم خصلت‌های ارزشمندی که در حین سفر در احترام متقابل به یکدیگر و داشتن حسن نیت و مسامحه آموخته‌اند و یا کسب کرده‌اند، توصیه‌هایی از سوی دست‌اندرکاران به آنان می‌شود. اداره حج سازمان امور دیانت ترکیه همچنین برای رؤسای کاروان‌ها و مأموران، این سمینارهای آموزشی را برگزار می‌کند.

تشکیلات اجرایی حج

سازمان امور دیانت ترکیه برای کنترل عملکرد و خدمات اداره امور حجّ و همچنین کنترل فعالیت‌های آن دسته از آژانس‌های سیاحتی درجه یک که جواز اعزام قافله‌های حجّ را دارند و نیز برای ایجاد هماهنگی در امور کنترل بازرسان سایر مؤسسات، به اندازه کافی بازرسان تعیین می‌کند. این افراد موظف به کنترل بازرسی امور اجرایی حجّ هستند. حیطة کنترل و بازرسی این افراد به شرح زیر است:

- امور مربوط به حجّ که در

می‌شود، انتخاب می‌گردند. برگزیدگان در قبال سازمان امور دیانت مسؤول می‌باشند و ارزیابی عملکرد آنان نیز به عهده همین سازمان است. بعثه حجاج ترکیه در مورد فعالیت‌های فرهنگی که مربوط به خود زائران است، توصیه‌هایی به آنان می‌کند. مسؤولان بعثه حج در طول سفر از طریق تشکیل جلسات با قافله‌ها و مأموران دینی ارتباط دارند.

پیش از شروع سفر حج، زائران ترک از پارچه‌هایی که در اختیار آنان قرار داده می‌شود، لباس متحدالشکل و مناسب تهیه می‌کنند و در طول سفر باید از همین لباس استفاده نمایند.

امور دیانت ارائه دهند. هر یک از این نمایندگان مأمور بررسی و کنترل بخش خاصی می‌شوند و تعداد آن‌ها نیز متغیر است.

خدمتگزاران به زائران ترک و مجریان عملیات حج، از سوی سازمان امور دیانت ترکیه و با در نظر گرفته معیارهایی همچون سن، داشتن تجربه سفر به حج، مدت خدمت، سابقه پرونده، سازگاری با شرایط اقلیمی عربستان و... انتخاب می‌شوند. این افراد همچنین در چارچوب دستورالعمل سازمان امور دیانت بعد از قبولی در امتحانات کتبی و شفاهی که در مراکز مختلف ترکیه برگزار

گزارش فوق به سفارش دفتر پژوهش‌های کاربردی سازمان حج و زیارت و توسط دفتر نمایندگی خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران در ترکیه تهیه شده، که بدینوسیله از این عزیزان تشکر و قدردانی می‌نماییم.

فصلنامه «میقات حج»